

Dames en heren,
jongens en meisjes,

Vandaag herdenken we allen - burgers en militairen – die in het Koninkrijk der Nederlanden of waar ook ter wereld zijn omgekomen of vermoord sinds het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog, in oorlogssituaties en bij vredesoperaties.

We staan vanavond stil bij de holocaust, de Jodenvervolging die zes miljoen mensen op een gruwelijke manier het leven heeft gekost. Op verschillende plekken in Zwijndrecht liggen Stolpersteine ter nagedachtenis aan de Joden die uit onze gemeente zijn afgevoerd naar de kampen in nazi-Duitsland. Een misdaad, weerzinwekkend, die we nooit mogen vergeten.

In onze gemeente zijn grote offers gebracht. Dramatische Zwijndrechtse offers. De familie Meijer. Vader, moeder en twee dochters zijn gedeporteerd en vermoord in Auschwitz. De meisjes waren drie en twee jaar oud. Gerrit de Waard, de gemeenteambtenaar die in 1943 niet wilde meewerken aan de arrestatie van enkele stakers. Hij werd opgepakt, vrijgelaten, later weer verraden en in 1944 gefusilleerd in Kamp Vught. Dood door dapperheid.

Vanochtend heb ik met vertegenwoordigers van het Veteranencomité en het 4 en 5 mei Comité Zwijndrecht een bezoek gebracht aan de oorlogsgraven van Zwijndrecht. We toonden op de begraafplaatsen aan de Jeroen Boschlaan en bij de Pietermankerk ons respect aan Zwijndrechtenaren die in de Tweede Wereldoorlog de hoogste prijs

hebben betaald. Een indringende ontmoeting met onze geschiedenis. Ik noem hun namen.

Arie van Aalst. Geboren in Zwijndrecht. Fabrieksarbeider. Overleden op 28 januari 1944 in Stadtkreis Kassel, Duitsland. Hij was toen 37 jaar

Jacob Arie Kraak. Geboren in Rotterdam. Soldaat. Overleden op 10 mei 1940 in Zwijndrecht. Hij was toen 35 jaar.

Huig de Man. Geboren in Zwijndrecht. Soldaat. Overleden op 14 mei 1940 in Delft. Hij was toen 20 jaar.

Johannes de Man. Geboren in Zwijndrecht. Stoker-olieman. Overleden op 13 mei 1940 op het Noordzeekanaal aan boord van een mijnenveger die op een mijn voer. Hij was toen 27 jaar

Nicolaas Rijsdijk. Geboren in Rotterdam. Eerste machinist en lid van het verzet. Overleden op 31 juli 1942 in Amsterdam. Hij was toen 22 jaar.

Abraham Teeuw. Geboren in Zwijndrecht. Korporaal. Overleden op 10 mei 1940 in Mill en Sint Hubert. Hij was toen 27 jaar.

Adriaan Vrijenhoek. Geboren 10 augustus 1921 in Zwijndrecht. Fabrieksarbeider. Overleden op 8 augustus 1942 in Dortmund. Hij was toen 21 jaar.

Joost Dirk van Wingerden. Geboren in Zwijndrecht. Soldaat. Overleden op 12 mei 1940 in Breda. Hij was toen 20 jaar.

Ook hebben we bloemen gelegd bij het graf van dokter Ekelmans, die op de eerste dag van de oorlog hulp bood aan een gewonde soldaat. Omgekomen door een Duitse handgranaat.

Op de begraafplaats bij de Pietermankerk hebben we bloemen gelegd bij de graven van de gebroeders De Wit die tijdens de oorlog op zee zijn omgekomen. Ook hun namen noem ik hier:

Cornelis Pieter De Wit. Korporaal. Overleden 24 januari 1942 op de Javazee in het toenmalige Nederlands Oost-Indië. Hij was toen 25 jaar.

Pieter Cornelis De Wit. Korporaal. Overleden 27 februari 1949 op Surabaya in het toenmalige Nederlands Oost-Indië. Hij was toen 22 jaar.

Mannen, in de bloei van hun leven. Volwassen levens in de kiem gesmoord. Door Duitse, nationaal-socialistische, agressie.

Lieve mensen, de Tweede Wereldoorlog heeft in ons land diepe sporen getrokken. Ook in Zwijndrecht. In Heerjansdam. De slachtoffers hebben lege plaatsen achtergelaten, gevuld met tranen van verdriet.

Ook na de Tweede Wereldoorlog, sinds 1945, hebben oorlogen en conflicten heel veel mensenlevens gekost. Ook die mensen herdenken we vandaag. Zoals Gerrit Rijdsdijk, die in 1948 het leven liet als gevolg van oorlogsgeweld in Nederlands Indië. Op de algemene begraafplaats in Zwijndrecht heb ik vanmorgen ook bloemen gelegd bij het graf van *Jan van Twist*. Geboren in Zwijndrecht. Luitenant-Kolonel. Hij kwam in 2006 om het leven bij een vredesmissie in Paktika, Afghanistan. Hij was toen 47 jaar.

Als we zoals vandaag en alle jaren op 4 mei herdenken, dan staan we stil bij hen die hun leven hebben gegeven voor onze vrijheid. Herdenken is hen gedenken. Zij stierven te jong. Zij vielen voor onze vrijheid. [Stilte]

We mogen er nooit mee stoppen. Met herdenken. Er zijn nog maar weinig mensen die ons, net als verzetsheld Jos Hordijk of de nazaten van Jan Heijboer, kunnen vertellen over hun ervaringen in de Tweede Wereldoorlog. De datum van 4 mei is jaarlijks het moment om ons te verdiepen in wat er toen is gebeurd. Verhalen te lezen. Bedoeld om er generaties lang van te blijven leren. Dat nooit meer.

Ik neem u vandaag mee in een Heerjansdams verhaal. Uit de oorlogsjaren 1940-1945. Heerjansdam kende ongeveer 1400 inwoners. Het dorp had een strategische ligging op het knooppunt van verbindingroutes tussen de Hoekse Waard, Zwijndrecht en Dordrecht, Noord-Brabant, Barendrecht en Rotterdam. Op dat knooppunt staat nog altijd de molen van Jan Heijboer.

In de oorlogsjaren was molenaar Jan Heijboer er voor mensen die verlegen zaten om voedsel of onderdak. Hij was van nature behulpzaam. Zonder er maar een seconde over na te denken. Ook niet over de risico's die hij liep. Op deze molenaar deed je nooit tevergeefs een beroep. Ook niet in oorlogstijd.

Als Jan Heijboer controleurs van de Binnenlandse Controledienst zag aankomen, dan zette hij de wieken van zijn molen in een bepaalde stand. Zo waarschuwde hij collega-molenaar De Kool van die andere

korenmolen in Rijsoord.

De dochter van Jan Heijboer, Tineke Brinkman, woont nog steeds in het huis naast de molen. Ze vertelt dat ze ervan overtuigd is dat haar vader veel dorpsgenoten heeft geholpen. Jonge jongens die kans liepen te worden opgepakt. Om te werken in Duitsland. Volgens de oudste zus van Tineke kwamen ze vooral 's nachts en sliepen ze in het pakhuis.

Molenaar Jan Heijboer uit Heerjansdam stond in oorlogstijd letterlijk en figuurlijk aan de goede kant. Hij ging niet tegenover maar naast mensen staan. Naast de mensen die hem nodig hadden. Met gevaar voor eigen leven. Nee, de Duitsers hebben hem niet in handen gekregen. Hij heeft de oorlog overleefd.

In moeilijke tijden naast elkaar staan. Schouder aan schouder. Dat is van alle tijden. Ook nu, in onze moderne wereld met ingewikkelde conflicten en ruzies. Virussen. Natuurdreiging. In deze tijd en in de lange toekomst hierna, kunnen we een voorbeeld nemen aan molenaar Jan Heijboer uit Heerjansdam.

Want wij allemaal hebben betekenis, lieve mensen. Voor de mensen om ons heen. Door niet tegenover hen maar naast hen te gaan staan. Waar en wanneer dan ook. In onze families. Ons werk. In onze vereniging, kerk, moskee, school. In onze straat of onze flat. Dagelijks betekenis. Elke dag een bijdrage aan samen-leven. In vrijheid. In herinnering aan hen die vielen.